

SHARQ TARONALARI XALQORA MUSIQA FESTIVALINDA MAQOMNING ORNI

O'zbekiston Davlat Konservatoryasi Nukus filiali

"Musiqashunoslik" fakulteti

San'atshunoslik: "Musiqashunoslik" mutaxassisligi

2 - kurs talabasi

Kojakulova Indira Berdaq qizi

Ilmiy rahbar:

Lyubimceva Viktoriya

Annotaciya: Ushbu maqolada "Sharq taronalari" Markaziy Osiyodagi eng yirik musiqa va madaniyat festivallaridan biri O'zbekistonda 1996-yil "Amir Temur yili" deb e'lon qilingani va ushbu festivalda dastlab ishtirok etgan ishtirokchilar hamda 2024-yil ishtirok etib mukofotlangan ishtirokchilar haqida so'z yuritilib, maqomning o'rni haqida ham ma'lumotlar berilgan.

Kalt so'zlari: Madaniyat, maqomlar, festival, klassik, musiqa, shakl, zamonaviy, ohanglar, san'at.

Аннотация: В данной статье рассказывается о том, что один из крупнейших музыкальных и культурных фестивалей Центральной Азии "Шарк тароналари" был объявлен в Узбекистане "Годом Амира Темура" в 1996 году, а также о первых участниках этого фестиваля и участниках, награжденных за участие в 2024 году, а также представлена информация о роли макома.

Ключевые слова: Культура, макомы, фестиваль, классика, музыка, форма, современный, мелодии, искусство.

Annotation: This article discusses how "Sharq Taronalari," one of the largest music and culture festivals in Central Asia, was declared the "Year of Amir Temur"

in Uzbekistan in 1996 and the participants who first participated in this festival, as well as the participants who were awarded for participating in 2024, and also provides information on the role of the maqom.

Keywords; Culture, maqoms, festival, classical, music, form, modern, melodies, art.

O'zbekiston boy madaniyati va musiqiy merosi bilan mashhur. Mamlakatimizda har yili turli musiqa festivallari o'tkazilib, ular milliy musiqani targ'ib qilish, xalqaro san'atkorlar bilan hamkorlikni kuchaytirish va madaniyatlar aro muloqotni rivojlantirish maqsadida tashkil etiladi. Quyida O'zbekistonda o'tkaziladigan muhim musiqa festivallari haqida ma'lumot beriladi.

“Sharq taronalari” Markaziy Osiyadagi eng yirik musiqa va madaniyat festivallaridan biridir. O'zbekistonda 1996-yil “Amir Temur yili” deb e'lon qilingan. Samarqand markazida Sohibqiron Amir Temur bobomizning salobatli haykali qad rostladi. Birinchi prezidentimiz I.A.Karimov farmoniga muvofiq 1996-yilning 18-oktyabri kuni Samarqand shahri Amir Temur ordeni bilan mukofotlandi. Shundan buyon bu kun har yili yurtimizda “Samarqand kuni” sifatida nishonlab kelinmoqda. 1997-yildan buyon Samarqand shahridagi Registon maydonida har ikki yilda bir marta o'tkazib kelinayotgan ushbu festival dunyoning turli mamlakatlaridan eng iste'dodli xonandalar, raqqosalar va sozandalarni jamlaydi. “Sharq taronalari” YUNESKO xalqaro madaniy tadbirlari ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, O'zbekiston va uning merosi haqida ko'proq ma'lumot olishni istaganlar uchun mashhur tadbirdir. Ilk marta o'tkazilgan “Sharq taronalari” xalqaro musiqa festivalida jahonning 32 mamlakatidan kelgan vakillar ishtirok etgan.¹

1997-yil Quyida “Sharq taronalari” I-xalqaro musiqa festivalida mukofotlanganlar ro'yxati;

¹. Hamdamova S.U “Sharq taronalari” festivalining o'zbek musiqa madaniyatiga ta'siri

Egallagan o'ri	Ismi-familiyasi	Davlati	Mukofatlar
Gran pri	Imanova Samara	Ozarbayjon	10.000
1-o'rin	Munojot	O'zbekistan	5.000
	Yo'lchiyeva	Hindiston	5.000
	Shannu Kxurana		
2-o'rin	Se Liin	Xitoy	3.500
	Shahrom Noziriy	Eron	3.500
3-o'rin	Ramazan	Qozog'ston	2.000
	Ctimgaziyev	Rossiya	2.000
	Aleksandr	Mo'guliston	2.000
	Samojnikov		
B. Ganbat			
Hakamlar tomonida tayyorlangan sovrin	Musiqa guruhi Milliy musiq ansambli	Turkmaniston Misr	"Neksiya" Avtomobili
"YUNESKO" maxsus sovrini	Musiqa guruhi	Afg'oniston	

2024-yil "Sharq taronalari" XIV- xalqaro musiqa festivalida mukofotlanganlar ro'yxati.

Egallagan o'ri	Ismi-familiyasi	Davlati	Mukofatlar
Gran pri	Semrug	Ozarbayjon	10.000
1-o'rin	"Turkmaniston Musiqiy milliy" jamoasi	Turkmaniston	5.000

2-o'rin	Alisher Ahmedov	Qozog'ston	3.500
	va Fazilat Ahmedova	O'zbekiston	3.500
3-o'rin		Mo'g'uliston	2.000
		Yaponiya	2.000
		Rossiya	2.000

1997-yil festival ilk bor tashkil etilganda unda 31 ta davlatdan vakillar ishtirok etgan. Bu yangi mustaqil davlat uchun katta yutuq edi, biroq qamrov asosan yaqin mintaq va an'anaviy sharq mamlakatlari bilan cheklangan edi. 2024-yil-bu yilgi festivalda ishtirokchi davlatlar soni qariyb 80 taga yetdi. Endilikda "Sharq taronalari" faqat Osiyo emas, balki Yevropa, Amerika va Afrika qit'alarini ham qamrab olgan chinakam global platformaga aylandi. 1997-yil sahna bezaklari ko'proq an'anaviy dekoratsiyalardan iborat bo'lib, yoritish va ovoz tizimlari o'sha davrning standart imkoniyatlari darajasida edi. 2024-yilga kelib zamonaviy texnologiyalar festivalning "yuragi" ga aylandi. 3D mapping texnologiyasi orqali Registon maydonidagi tarixiy obidalarga tushirilgan vizual effektlar, lazer shoulari va eng yuqori sifatdagi raqamli ovoz tizimlari tomoshani mutlaqo yangi darajaga olib chiqdi. Ilk yillarda e'tibor ko'proq faqat musiqiy tanlovga qaratilgan edi. 2024-yilda festival doirasida nafaqat konsertlar, balki "Sharq xalqlari musiqa madaniyati, globallashuv jarayonlarida ijodiy uyg'unlashuv tamoyillari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyalar, mahorat darslari va keng ko'lamli ko'rgazmalar ham o'rin oldi. Bu festivalning nafaqat ko'ngilochar, balki ilmiy nufuzini ham oshirdi. 1997-yil mukofotlar asosan ramziy va kichikroq miqdorda bo'lgan bo'lsa, 2024-yil mukofot jamg'armasi sezilarli darajada oshirildi. Masalan, "Gran-pri" sohibi 10 000 AQSH dollari miqdoridagi pul mukofoti bilan

taqdirlandi. Shuningdek, nominatsiyalar soni va yo‘nalishlari ham ko‘paydi (eng yosh ishtirokchi, muxlislar mehri va h.k.).

Samarqandning ko‘hna Registon maydonida har ikki yilda bir marta o‘tkaziladigan “Sharq taronalari” xalqaro musiqa festivali jahon madaniyati xaritasida alohida o‘ringa ega. Ushbu nufuzli anjumanning ma’naviy poydevorini va badiiy “yuragi”ni esa hech shubhasiz, Sharq xalqlarining ko‘p asrlik mumtoz merosi Maqom san’ati tashkil etadi.

“Sharq taronalari” shunchaki ko‘ngilochar tomosha emas, balki chuqur falsafiy ma’noga ega madaniyatlar muloqotidir. Maqom san’ati o‘zining murakkab tuzilishi, lirik jozibasi va inson ruhini poklovchi qudrati bilan festivalning g‘oyaviy saviyasini belgilab beradi. Festival sahnasida yangraydigan Shashmaqom, Xorazm maqomlari va Farg‘ona-Toshkent maqom yo‘llari tinglovchini insoniyatning umumiy madaniy ildizlariga etaklaydi.²

Festival doirasida nafaqat o‘zbek maqomlari, balki turli xalqlarning turdosh janrlari ham namoyon bo‘ladi:

Ozarbayjon Mug‘omlari;

Hind Ragalari;

Arab va turk Maqomlari.

Ushbu janrlarning bir maydonda uchrashishi “Sharq taronalari”ni haqiqiy ilmiy va ijodiy laboratoriyaga aylantiradi. Festival doirasida o‘tkaziladigan konferensiyalarda musiqashunos olimlar maqomning nota tizimi, ijro uslublari va uning jahon sivilizatsiyasiga ta’sirini chuqur tahlil qiladilar. Festival davomida yosh ijrochilar va mahoratli ustozlar o‘rtasidagi “oltin ko‘prik” yaqqol ko‘rinadi. Buxoro Shashmaqomi, Xorazm maqomlari va Farg‘ona-Toshkent ashula yo‘llari o‘zining

² Hamdamova S.U “Sharq taronalari” festivalining o‘zbek musiqa madaniyatiga ta’siri

turli xil jozibasi bilan dunyo xalqlarini hayratga soladi. Bu esa milliy merosimizning naqadar boy va rang-barang ekanligidan dalolat beradi.

Bugungi kunda maqom faqatgina o'zining klassik ko'rinishida qolib ketmayotgani festivalda yaqqol seziladi. Ba'zi ishtirokchilar tomonidan maqom kuylarining zamonaviy cholg'ulashtirish yoki simfonik orkestr jo'rligida taqdim etilishi, bu qadimiy san'atning yashash qobiliyati naqadar yuqori ekanligini ko'rsatadi. Bu jarayon maqomni jahon musiqa bozorida raqobatbardosh janrga aylantirishga xizmat qiladi.

“Sharq taronalari” festivalining muhim jihati shundaki, u maqomni faqat muzey eksponati kabi saqlash emas, balki uni yashashini va rivojlanishini ta'minlaydi. Festival sahnasida maqom;

1. An'anaviy shaklda: Cholg'u va xonandalik yo'llarining sof namunalari.

2. Zamonaviy talqinda: Maqom kuylarining zamonaviy cholg'ulashtirish (etno-jaz, simfonik orkestr) bilan uyg'unlashuvi.

Bu yondashuv maqom san'atining yosh avlod va xalqaro sayyohlar uchun jozibadorligini yanada oshiradi.

Maqom san'ati YUNESKO tomonidan “Insoniyatning og'zaki va nomoddiy madaniy merosi” durdonasi sifatida e'tirof etilgan. “Sharq taronalari” festivali esa ushbu durdonani butun dunyoga ko'z-ko'z qiladigan eng yirik xalqaro minbadir. Festival orqali o'zbek maqom ijrochiligi maktabi vakillari xalqaro grantlar, sovrinlar va jahon miqyosidagi e'tirofqa sazovor bo'lmoqdalar.

“Sharq taronalari” xalqaro musiqa festivali yillar davomida shunchaki madaniy tadbir chegarasidan chiqib, jahon xalqlarini ohanglar vositasida birlashtiruvchi muazzam ko'priikka aylandi. Bu ko'prikning eng mustahkam poydevori esa shubhasiz, maqom san'atidir. Registonning muhtasham minoralari ostida yangrayotgan maqom sadosi — bu shunchaki o'tmish aks-sadosi emas, balki bugungi kunning ma'naviy ehtiyoji, qalb va ruhning poklanishidir.

Xulosa qilib aytganda, maqom san'atining ushbu festivaldagi ishtiroki milliy o'zligimizni dunyoga namoyon etish barobarida, qadimiy qadriyatlarning zamonaviylik bilan uyg'unligini ham isbotlamoqda. Festival xalqaro maydonda maqomning nufuzini oshirishga, uni umuminsoniy meros sifatida e'tirof etilishiga xizmat qilmoqda. Zero, maqom yashar ekan, Sharqning nafis madaniyati, uning falsafiy teranligi va insonparvarlik g'oyalari hamisha jahon ahlini hayratga solishda va ezgulikka chorlashda davom etaveradi. Maqom san'atisiz "Sharq taronalari" festivalining rang-barangligini tasavvur qilib bo'lmaydi. Maqom — bu festivalning tili, ruhi va uning abadiyatga daxldorligini ta'minlovchi asosiy omildir. Zero, Registonning moviy gumbazlari ostida yangragan mahobatli maqom ohanglari xalqlarni birlashtirishga, tinchlik va go'zallik g'oyalarini targ'ib qilishga xizmat qilmoqda. 1997-yilgi festival milliy o'zlikni anglash va dunyoga chiqishning ilk qadami bo'lgan bo'lsa, 2024-yilgi festival O'zbekistonning jahon madaniy diplomatiyasidagi yetakchi o'rnini namoyish etdi.

Paydalanilgan ádebiyatlar:

1. Hamdamova S.U "Sharq taronalari" festivalining o'zbek musiqa madaniyatiga ta'siri
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Sharq_taronalari
3. ABDULLAYEV. R "An'anaviy o'zbek musiqasi asoslari" "MUSIQA" nashriyoti Toshkent 2022.